

ADVIES

OVER DE CONSULTATIENOTA OVER DE EVOLUTIE
NAAR SCHOLEN VOOR IEDEREEN

Advies van de Vlaamse Raad voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Wetstraat 34-36, 1040 Brussel
W www.vlaamseraadwvg.be – T +32 2 209 01 11 – E info@vlaamseraadwvg.be

Adviesvraag	Consultatienota over de evolutie naar scholen voor iedereen
Adviesvrager	Zuhal Demir - Vlaams minister van Onderwijs, Justitie en Werk
Ontvangst adviesvraag	24 december 2025
Decretale opdracht	adviesfunctie
Goedkeuring	Sectorale kamer Gezin en Jongerenwelzijn op 12 maart 2026
Contactpersoon	Barbara Krekels bkrekels@serv.be

Inhoud

Situering	5
1. Inleiding	5
2. Inclusie als maatschappelijke opdracht	6
2.1 Een duidelijke ambitie: kwaliteitsvol en inclusief onderwijs	6
2.1.1 Maak ondubbelzinnige keuze voor inclusie en vul diversiteit breed in	6
2.1.2 Zet het kind, de jongere en de gezinnen centraal	7
2.1.3 Kwaliteitsvol onderwijs en inclusie versterken elkaar	8
2.2 Van onderwijshervorming naar systeemverandering	8
2.2.1 Maak van inclusief onderwijs een breed maatschappelijk project	9
2.2.2 Werk aan een structureel, gelijkwaardig partnerschap met zorg en welzijn	10
2.2.3 Versterk flankerend onderwijsbeleid op Vlaams en lokaal niveau	11
3. Gelijke onderwijskansen als kern van de probleemstelling	14
3.1 Benoem ongelijke onderwijskansen expliciet	14
3.2 Integreer het welzijnsperspectief	15
3.3 Geef aandacht aan de startpositie en transitiemomenten	16
3.3.1 Preventieve gezinsondersteuning	16
3.3.2 Kinderopvang	17
3.3.3 Doorgaande lijn	17
3.3.4 Transitie tijdens de schoolloopbaan en naar volwassenheid	18
4. Scholen voor iedereen in 2040: Noodzakelijke accenten	20
4.1 Onverkort inschrijvingsrecht	20
4.2 Brede basiszorg als fundament	20

4.3	Professionalisering	21
4.4	Loskomen van de tweedeling	22
4.5	Het nieuwe ondersteuningsmodel	23
4.5.1	Multidisciplinaire teams en regionale expertisecentra	23
4.5.2	Plaats en rol van de CLB's	25
4.5.3	Structurele betrokkenheid van zorg- en welzijnspartners	26
5.	Budgettair kader, monitoring en evaluatie	28
5.1	Budgettair kader	28
5.2	Monitoring en evaluatie	29
6.	Pioniersscholen	30

Advies

Situering

De consultatienota over de evolutie naar scholen voor iedereen werd op 28 november 2025 goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

Op een termijn van 15 jaar wil de Vlaamse Regering **evolueren naar meer inclusief onderwijs**. Er wordt een Staten-Generaal georganiseerd om in een participatief traject feedback te formuleren op de inhoud van de consultatienota en concrete en gedragen voorstellen te formuleren over aanpassing en verdere implementatie. Ook de Vlaamse Raad voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (hierna: raad) wordt om advies gevraagd over de consultatienota (naast de VLOR, de SERV en NOOZO).

Op basis van de adviezen zal de consultatienota herwerkt worden tot een strategienota die zal worden voorgelegd aan het Vlaams Parlement.

1. Inleiding

De raad ondersteunt voluit de ambitie van de Vlaamse Regering om tegen 2040 te evolueren naar inclusief en kwaliteitsvol onderwijs en waardeert de duidelijke lange termijnambitie die verschillende legislaturen overschrijdt en de keuze voor een participatief traject via de Staten-Generaal.

De raad vraagt om alert te blijven voor de effectieve representativiteit en onderlinge verhoudingen in de brede stakeholdersbetrokkenheid en roept op om deze standvastig door te trekken over de ganse duur van het traject. **Kinderen en jongeren, ouders en gezinnen** in het bijzonder moeten voldoende ruimte en stem krijgen.

Ook de erkenning dat bijstellingen binnen het huidige systeem onvoldoende zijn, wordt door de raad onderschreven. Deze transitie kan immers enkel slagen als ze wordt opgevat als een brede systeemverandering waarin onderwijs structureel en op basis van gelijkwaardigheid samenwerkt met zorg- en welzijnsactoren en andere noodzakelijke externe partners.

De raad reikt met dit advies een aantal pistes aan ter versterking van de inspiratienota.

2. Inclusie als maatschappelijke opdracht

2.1 Een duidelijke ambitie: kwaliteitsvol en inclusief onderwijs

De raad meent dat inclusief onderwijs het leerrecht van alle kinderen en jongeren moet waarmaken én tegelijk hun ontwikkelingskansen moet versterken.

- Het gaat over realiseren van het leerrecht voor alle kinderen en jongeren in onze samenleving ongeacht hun fysieke en/of verstandelijke mogelijkheden, handicap, socio-economische en/of culturele achtergrond, sekse, gender of seksuele geaardheid.
- Naar school gaan maakt deel uit van de leefwereld van de meeste kinderen en jongeren. Ze krijgen er kwaliteitsvol onderwijs maar doen er veel meer dan leren alleen. School lopen helpt hen om hun talenten te ontdekken, nieuwe vaardigheden te ontwikkelen, sociale interacties aan te gaan en zelfvertrouwen op te bouwen. Onderwijs speelt dus ook een belangrijke rol in de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren.

2.1.1 Maak ondubbelzinnige keuze voor inclusie en vul diversiteit breed in

In 2040 kunnen alle kinderen en jongeren genieten van hoogstaand onderwijs in scholen voor iedereen, alwaar kwaliteitsvol en inclusiever onderwijs wordt gegeven. Dit geldt voor de volledige diversiteit aan leerlingen, van leerlingen met complexe en intensieve ondersteuningsnoden tot leerlingen die cognitief (uitzonderlijk) sterk functioneren (consultatienota p.12)

De raad ondersteunt deze tweeledige ambitie voluit: onderwijs in 2040 moet tegelijk **kwaliteitsvol én inclusief** zijn. Inclusief onderwijs is geen vrijblijvende beleidskeuze. Het **recht op inclusie** is in onze grondwet verankerd en België heeft zich geëngageerd om het **VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een handicap** uit te voeren¹. De raad vraagt daarom uitdrukkelijk om over **inclusief onderwijs** te spreken. Het **afgezwakte 'inclusiever' mist ambitie**. Ook overal waar in de tekst 'meer **inclusieve leeromgeving**' wordt geschreven, beveelt de raad aan om het bijwoord 'meer' te schrappen.

Daarnaast vraagt de raad om **diversiteit breed in te vullen**.

- Het gaat niet enkel over fysieke en verstandelijke mogelijkheden van kinderen en jongeren, maar ook over de andere facetten waarin ze van elkaar kunnen verschillen, zoals sociaal-economische en/of culturele achtergrond, sekse, gender of seksuele geaardheid....
- Het gaat ook niet enkel om complexe problematieken die intensieve zorg en ondersteuning vragen, maar om een breed spectrum van ondersteuningsvragen die ook vanuit preventief oogpunt de nodige aandacht moeten krijgen.

¹ Zie ook [Standpuntennota van Ouders voor inclusie. Scholen voor iedereen](#).

Om verenging te vermijden, verdient het **de aanbeveling om de woorden diversiteit en inclusie duidelijk te definiëren in de inspiratienota**².

2.1.2 Zet het kind, de jongere en de gezinnen centraal

De raad pleit ervoor om **de noden van kinderen, jongeren en gezinnen**³ **centraal te zetten** in de visie op kwaliteitsvol en inclusief onderwijs. **Een traject naar inclusie moet vertrekken van wat nodig is voor kinderen en jongeren**, niet van wat haalbaar is voor het onderwijssysteem. Voorliggende consultatienota hanteert voornamelijk een systeembenadering en vertrekt vanuit een institutionele logica waarbij de focus ligt op structuren, bevoegdheden en bestaande kaders. Dat verhindert het kijken met open vizier.

De raad pleit ervoor om bij de visie op inclusief onderwijs van een onbeschreven blad te vertrekken. Wat hebben kinderen, jongeren en gezinnen nodig, welke ontwikkelingskansen moeten ze krijgen en wat er is nodig om hun leerrecht te realiseren? Het spreekt voor zich dat het dan ook erg belangrijk is dat **kinderen en jongeren en hun ouders (en/of andere opvoedingsverantwoordelijken)** zelf **als volwaardige partners** mee aan tafel zitten.

Kinderen en jongeren aan tafel zetten, vraagt inzetten op specifieke participatiemethodieken en -trajecten waarbij geen doelgroepen over het hoofd worden gezien. Die participatie geeft inzicht in wat kinderen en jongeren in het algemeen nodig hebben en in welke drempels ze ervaren⁴. Ook kinderen en jongeren die zich nu, om welke reden dan ook, niet welkom voelen op school moeten gehoord worden. De raad vraagt om kinderen en jongeren niet enkel als 'leerling' te betrekken, maar -vanuit een holistische benadering- als volledige personen.

Ouders en/of opvoedingsverantwoordelijken centraal stellen, betekent dat er een concrete invulling wordt gegeven aan een **volwaardig partnerschap**. Ouders moeten daarbij erkend worden in hun kennis van hun kind en in hun ambities voor het kind. Ouders moeten actief beluisterd worden en moeten mee kunnen beslissen over de organisatie van zorg- en/of ondersteuning rond hun kind. Dit wordt helder beschreven in [de standpuntennota van Ouders voor inclusie](#). De raad vraagt om dit als bijzonder aandachtspunt mee te nemen in de voorbereiding van de strategienota.

Ouders hebben ook recht op transparante communicatie over doelen, ondersteuning en op een duidelijk perspectief.

² <https://www.opgroeien.be/kennis/toolbox/onderzoeksrapport-inclusie-en-diversiteit-wat-waarom-en-hoe>

³ Wanneer we spreken in dit advies spreken van gezinnen en ouders, bedoelen we steeds de context van kinderen en jongeren. Soms zijn de opvoedingsverantwoordelijken een kind of jongere niet (alleen) de ouders, maar pleegouders, grootouders, zorgfiguren (bijv. in de jeugdhulp). Het is dus belangrijk altijd de context van het kind te onderkennen en ernaar te handelen.

⁴ Vlaamse Raad WVG, [Advies Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan](#) (4 september 2025)

De raad roept op om ook het **VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind** én de uitvoering van **de Kindgarantie**⁵ op beleidsniveau mee te nemen **als kader voor kwaliteitsvol en inclusief onderwijs**. De Europese Kindgarantie biedt een kader om kinderarmoede te bestrijden en de vicieuze cirkel van sociale uitsluiting te doorbreken. Elk kind heeft recht op toegang tot een reeks essentiële basisvoorzieningen, waaronder het onderwijs. De raad verwijst naar de standpunten van de kinderrechtencoalitie ([STEKR](#)) waarin onder meer wordt beschreven wat er nodig is om het recht op onderwijs garanderen voor alle kinderen en jongeren en om de doelstellingen van de EU-Kindgarantie te halen.⁶

2.1.3 Kwaliteitsvol onderwijs en inclusie versterken elkaar

Er wordt in de visie veel nadruk gelegd op kwaliteitsvol onderwijs, een kennisrijk curriculum en sterke didactiek. Dit is ook voor de raad essentieel, maar het zal pas renderen wanneer kinderen en jongeren zich welkom, veilig en ondersteund voelen. Kinderen en jongeren die zich niet welkom voelen op school en zich niet goed in hun vel voelen, zullen hun leerrecht niet echt kunnen benutten.

De raad ondersteunt voluit de ambitie om tegen 2040 te evolueren naar kwaliteitsvol én inclusief onderwijs.

- Kies daarbij ondubbelzinnig voor inclusief onderwijs (niet 'inclusiever').
- Definieer inclusie en diversiteit breed en neem de definities op in de strategienota.
- Zet het kind, de jongere en de gezinnen (context) centraal. Een traject naar inclusie moet vertrekken van wat nodig is voor kinderen en jongeren.
- Neem het VN-verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, het VN-verdrag inzake de Rechten van het Kind én de EU-Kindgarantie mee als beleidskaders voor kwaliteitsvol en inclusief onderwijs.
- Kwaliteit en inclusie zijn geen tegenstelling: ze versterken elkaar.

2.2 Van onderwijshervorming naar systeemverandering

De consultatienota erkent dat bijstellingen binnen het onderwijs niet zullen volstaan om kwaliteitsvol en inclusief onderwijs te realiseren. Dit wordt echter onvoldoende vertaald naar de visie en het tijdspad waar de voorstellen hoofdzakelijk tot het onderwijssysteem beperkt blijven.

⁵ Kinderrechtencoalitie (september 2025). [Standpunt Van papier naar praktijk. Uitdagingen en aanbevelingen om de Europese kindgarantie te realiseren.](#)

⁶ Kinderrechtencoalitie (april 2023) [Standpunt Van Gunst naar Garantie. Meer ambitie voor het Belgische actieplan EU-kindgarantie.](#)

2.2.1 Maak van inclusief onderwijs een breed maatschappelijk project

De consultatienota stelt terecht dat het *er meer en meer op lijkt dat **bijsturingen binnen het bestaande systeem of bijsturingen in het onderwijs alleen onvoldoende zijn** om de huidige problemen doeltreffend aan te pakken en kwaliteitsvol onderwijs voor alle leerlingen te verzekeren. Enkel een gerichte verandering in het systeem én ook maatschappelijk en over beleidsdomeinen heen (welzijn, werk, inburgering, medisch, ...) kan deze problemen wezenlijk oplossen* (p. 11).

Deze claim voor een 'systeemverandering die breder gaat dan het onderwijssysteem' vinden we onvoldoende terug in de visie voor 2040. Het voornemen om beleidsdomeinen die nauw samenhangen met de vastgestelde uitdagingen mee te nemen in de aanpak (doel 8 van de systeemverandering, p. 12) werd niet uitgewerkt in de visie noch in het tijdspad.

Inclusief onderwijs is geen loutere hervorming van structuren binnen onderwijs. Het is een maatschappelijke opdracht waarbij meerdere beleidsdomeinen betrokken zijn zoals zorg en welzijn, werk, armoedebestrijding, inburgering, huisvesting, mobiliteit, lokaal beleid...

Het onderwijs is voor veel kinderen en jongeren een belangrijke hefboom tot sociale mobiliteit. Jammer genoeg komen niet alle kinderen en jongeren gelijk aan de start. Ze verschillen op vlak van fysieke en verstandelijke mogelijkheden, sociaaleconomische en/of culturele achtergrond, mentale weerbaarheid, sekse, gender of seksuele geaardheid... De context waarin kinderen en jongeren opgroeien, is nog steeds erg bepalend voor hun onderwijskansen.

Om de hefboom beter te benutten en het recht op onderwijs van alle kinderen en jongeren te garanderen, moeten we ook aan de slag met de **onderliggende oorzaken die het leerrecht belemmeren** met **aandacht voor noden van kinderen, jongeren en gezinnen**.

Omdat we er vandaag te weinig in slagen om – vooral kwetsbare – gezinnen gepast te ondersteunen en aan hun zorg- en welzijnsnoden tegemoet te komen, komt die opdracht vaak ook bij de scholen terecht. Scholen hebben daar niet de middelen voor en leerkrachten zijn er onvoldoende voor opgeleid. Ze moeten zich aan hun hoofdopdracht, goed lesgeven, kunnen wijden. Scholen en leerkrachten moeten hierin beter ondersteund worden.

De raad stelt dat **ondersteuning van - soms kwetsbare – gezinnen, op alle levensdomeinen, dicht bij de scholen, een essentiële voorwaarde is voor inclusief onderwijs. Het is een preventieve benadering die de ontwikkelkansen van kinderen en jongeren ondersteunt en veel schoolse problemen kan vermijden**. We moeten daarom ook de wijze waarop we opdracht van het onderwijs maatschappelijk het best ondersteunen grondig herdenken. Er bestaat vandaag al heel wat ondersteuning voor gezinnen in en rond scholen, maar het is zeer gefragmenteerd en vaak projectmatig. Zonder de krachten te bundelen, zonder de strijd tegen kindarmoede en sociale uitsluiting op te voeren, zal inclusief onderwijs een wensdroom blijven.

- Verbind de verschillende levensdomeinen en ga samen -domein-overstijgend- aan de slag met onderliggende oorzaken die het leerrecht belemmeren, met aandacht voor noden van kinderen, jongeren en gezinnen.
- Ondersteuning van - soms kwetsbare – gezinnen, op alle levensdomeinen, dicht bij de scholen, is een essentiële voorwaarde voor inclusief onderwijs.

2.2.2 Werk aan een structureel, gelijkwaardig partnerschap met zorg en welzijn

Het is positief dat het *uitbouwen van een structureel partnerschap tussen Onderwijs en Welzijn* in de consultatienota als een cruciale werf wordt benoemd. Toch is er zowel inhoudelijk als procesmatig nog meer evenwicht nodig om tot een **gelijkwaardig partnerschap** te komen.

Het valt de raad immers op dat er in de consultatienota vooral naar zorg- en welzijnsactoren gekeken wordt als het gaat om de **complexe en intensieve zorg en ondersteuning**. Zorg- en welzijnsactoren spelen echter een rol in het hele continuüm van preventie tot zeer specifieke en intensieve zorg en ondersteuning. Ze kunnen in het kader van inclusief onderwijs **ook** een **brede preventieve rol** opnemen, **zowel binnen het schoolsysteem als in het kader van een flankerend onderwijsbeleid**.

Deze, erg smalle, invulling van zorg en welzijn hangt samen met de inhoudelijke focus van de consultatienota op de fysieke en verstandelijke mogelijkheden van kinderen en jongeren, waarbij het samenbrengen van buitengewoon en gewoon onderwijs een belangrijke doelstelling vormt. Zoals de raad in punt 2.1 opmerkte, moet het streven naar inclusief onderwijs ambitieuzer zijn. Het gaat over **realiseren van het leerrecht voor alle kinderen en jongeren in onze samenleving én** over het **versterken van de ontwikkelingskansen** van kinderen en jongeren.

De raad pleit ervoor om de evolutie naar inclusief onderwijs dan ook aan te grijpen om via een structurele samenwerking tussen onderwijs en zorg en welzijn **‘leren’ en ‘zich ontwikkelen/zich ontplooien’ beter samen te laten lopen**.

• Gelijkwaardig partnerschap en gedeelde verantwoordelijkheid

Om dat te bereiken is een veel breder structureel partnerschap tussen zorg en welzijn en onderwijs nodig. De zorg- en welzijnssectoren hebben heel wat te bieden, maar hebben ook verwachtingen ten aanzien van onderwijs om samen niet alleen de leerkansen maar ook de ontwikkelingskansen voor alle kinderen en jongeren te verbeteren en te waarborgen⁷.

We leven in maatschappelijk uitdagende tijden. Daardoor staan onze maatschappelijke systemen erg onder druk, niet alleen het onderwijssysteem maar ook het zorg- en welzijnssysteem

⁷ De raad heeft al meermaals een oproep gedaan tot meer samenwerking tussen onderwijs en welzijn: [Advies concept-nota Vroeg en Nabij](#) (27 april 2023), [Advies over de organisatie van een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid](#) (21 november 2023), [Advies Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan](#) (4 september 2025), [Advies over de conceptnota ‘De jeugdhulp van morgen’](#) (18 december 2025).

(toenemende welzijnsnoden, wachtlijsten en personeelstekorten). Een belangrijke hefboom om de druk op het zorg- en welzijnssysteem op langere termijn⁸ te verlagen, is het inzetten op preventie. Daaraan moet binnen het beleidsdomein welzijn, volksgezondheid en gezin gewerkt worden door de toegang tot preventieve basisvoorzieningen (zoals preventieve gezinsondersteuning, kinderopvang en Huizen van het Kind) te verbeteren en ze te versterken. Daarnaast **heeft het onderwijs ook een sterke preventieve functie** die we met de hulp van de preventieve mechanismen/structuren/expertise in andere sectoren zoals welzijn, jeugd, cultuur, sport, integratie, wonen, werk... beter kunnen benutten. Dat kan op lange termijn zowel de druk op zorg en welzijn als op onderwijs verlagen.

Voorliggende consultatienota vertrekt sterk vanuit het onderwijssysteem en de noden die zich daar stellen. Vandaar uit wordt de brug naar zorg en welzijn gelegd. Om tot een duurzame, inclusieve aanpak te komen, vindt de raad het belangrijk om vanuit een **gelijkwaardig partnerschap en een gedeelde verantwoordelijkheid te vertrekken met een gemeenschappelijke visie op leerrecht én ontwikkelingskansen**. De raad is ervan overtuigd dat wanneer het zorg- en welzijnssysteem en het onderwijssysteem structureel meer samenwerken vanuit een gelijkwaardige positie en wanneer dit echt wordt gefaciliteerd, ze elkaar beter zullen kunnen ondersteunen. Alleen zo kunnen we de collectieve maatschappelijke druk verlagen en de leer- en ontwikkelingskansen van alle kinderen en jongeren waarborgen.

Een structurele samenwerking tussen Onderwijs en 'Zorg en Welzijn' vertrekt vanuit een gelijkwaardig partnerschap en een gedeelde verantwoordelijkheid met een gemeenschappelijke visie op leerrecht én ontwikkelingskansen.

- Zorg- en welzijnsactoren spelen een rol in het hele continuüm van preventie tot zeer specifieke en intensieve zorg en ondersteuning.
- Ze kunnen in het kader van inclusief onderwijs, naast complexe en intensieve zorg en ondersteuning, ook een brede preventieve rol opnemen, zowel binnen het schoolsysteem als in het kader van een flankerend onderwijsbeleid.
- Zorg dat 'leren' en 'zich ontwikkelen' beter kunnen samengaan.

2.2.3 Versterk flankerend onderwijsbeleid op Vlaams en lokaal niveau

Voor een echte systeemverandering is niet enkel zorg en welzijn een noodzakelijke structurele partner van onderwijs maar is **de betrokkenheid van de brede samenleving nodig**. In de consultatienota wordt echter niet uitgewerkt hoe dit vorm moet krijgen.

⁸ Preventie heeft vooral druk verlagende effecten op langere termijn. Op korte termijn zien we dit minder omdat preventief handelen ervoor zorgt dat problemen in eerste instantie meer zichtbaar worden. Het is belangrijk om dit perspectief bij het middelenvraagstuk mee te nemen.

Bij de ondersteuning van gezinnen kunnen verschillende actoren, naast onderwijs, een rol opnemen: zorg en welzijn, werk, armoedebestrijding, inburgering, huisvesting, jeugd en vrije tijd en lokaal beleid. Er worden vandaag al heel wat middelen ingezet maar die ondersteuning gebeurt vaak projectmatig en is erg gefragmenteerd, zowel tussen de beleidsniveaus als tussen verschillende beleidsdomeinen. Door het projectmatige karakter is er vaak ook een gebrek aan perspectief en continuïteit, wat de effectiviteit van deze initiatieven ondermijnt.

Werken aan inclusie en aan gelijke onderwijskansen vraagt om een breed politiek lange termijn engagement op Vlaams niveau waar systematisch afstemming plaatsvindt tussen beleidsdomeinen. Verschillende beleidsinitiatieven moeten goed op elkaar afgestemd worden. De raad verwijst voor wat zorg en welzijn betreft naar het Perspectiefplan 2040 waarmee het VAPH samen met de andere beleidsdomeinen werk wil maken van een inclusieve samenleving voor personen met een handicap tegen 2040 en naar de conceptnota 'De Jeugdhulp van morgen' van de Vlaams minister van Welzijn. Voor samenwerking in het kader van de hervorming van de jeugdhulp, riep de raad in zijn advies over de conceptnota al op om hiervoor een structureel overlegplatform tussen onderwijs en zorg en welzijn te organiseren⁹.

Ook tussen beleidsniveaus verwachten we meer gezamenlijke inzet met het oog op inclusie en het bevorderen van gelijke onderwijskansen. We hebben een **meer samenhangend kader voor flankerend onderwijsbeleid** nodig, zowel op Vlaams als op lokaal niveau, **met een duidelijke een samenwerkingslogica en cofinanciering tussen het Vlaamse en lokale beleid.**

Daarom roept de raad de Vlaamse Regering op om Vlaams niveau een kader voor flankerend onderwijsbeleid uit te werken dat de relevante beleidsdomeinen engageert. Een Vlaams kader kan ook het flankerend onderwijsbeleid op lokaal niveau versterken, mits het voldoende vrijheidsgraden laat aan lokale besturen om de regierol op te nemen. De ondersteuning en de keuze voor de meest optimale netwerkvormen moet immers op maat van de lokale context gebeuren. Het verbaast de raad dat **de lokale besturen** in de consultatienota nergens worden genoemd ondanks hun relevante rol in het flankerend onderwijsbeleid op lokaal niveau. Lokale besturen hebben vandaag immers al een regierol met betrekking tot de kinderopvang, de Buitenschoolse Opvang en Activiteiten en de Huizen van het Kind. Ook in het kader van het lokaal sociaal beleid moeten lokale besturen een rol opnemen om het recht op onderwijs te waarborgen.

De raad vraagt ten slotte ook om van **bewezen goedwerkende praktijken structureel beleid te maken**. Op Vlaams niveau verdienen heel wat goede praktijken binnen zorg en welzijn navolging en verduurzaming. Voor een aantal voorbeelden verwijst de raad naar het Standpunt De schooluitvalstrik van de Kinderrechtencoalitie¹⁰. De raad pleit ook voor een **Vlaamse structurele ondersteuning van brugfiguren** als vaste waarde in het flankerend onderwijsbeleid. Het is

⁹ Vlaamse Raad WVG (18 december 2025) [Advies over de conceptnota 'De jeugdhulp van morgen'](#), p. 17.

¹⁰ Zie ook Kinderrechtencoalitie (December 2024). [Standpunt De schooluitvalstrik. Een brede blik op de preventie van schooluitval en ongekwalificeerde uitstroom](#), pp. 29-30

daarbij essentieel dat brugfiguren in vertrouwen kunnen werken met ouders en ook vanuit een emanciperende visie aan een partnerschap kunnen bouwen tussen ouders en scholen.

Voor een echte systeemverandering die inclusie en gelijke onderwijskansen realiseert, is de betrokkenheid van de brede samenleving nodig.

- Neem op Vlaams niveau een breed politiek lange termijn engagement waar systematisch afstemming plaatsvindt tussen beleidsdomeinen en beleidsinitiatieven.
- Werk een kader uit voor flankerend onderwijsbeleid dat de relevante beleidsdomeinen engageert en met een duidelijke samenwerkingslogica en cofinanciering tussen het Vlaamse en lokale beleid.
- Maak van bewezen goedwerkende praktijken structureel beleid.

3. Gelijke onderwijskansen als kern van de probleemstelling

De probleemstelling benoemt ook elementen die wijzen op ongelijke onderwijskansen. Deze worden echter onvoldoende doorgetrokken naar de visie en naar de aanpak die in het tijdspad wordt uitgewerkt. Ondanks het feit dat bijvoorbeeld kansarmoede in de probleemstelling wel als een belangrijke verklarende factor wordt benoemd, wordt deze vaststelling niet omgezet in de visie en de maatregelen.

3.1 Benoem ongelijke onderwijskansen expliciet

De raad kan zich in het algemeen vinden in de analyse die wordt gemaakt in de probleemstelling. De **aangehaalde cijfers** zijn **relevant, maar** ze **vragen om meer nuance**.

- Zonder de problemen te minimaliseren, meent de raad dat er voorzichtig moet worden omgegaan met cross-nationale vergelijkingen gezien de aanpak tussen de landen ook verschilt. Zware conclusies uit deze verschillen trekken, vindt de raad voorbarig.
- Bij het in vraag stellen van de effectiviteit van het buitengewoon onderwijs vraagt de raad ook meer nuancering. De leerlingenkenmerken binnen de verschillende opleidingsvormen en de finaliteit van deze opleidingsvormen moeten mee in beschouwing genomen worden. Het is immers niet haalbaar om voor de ganse leerlingenpopulatie van het bijzonder onderwijs dezelfde aansluiting met de arbeidsmarkt te realiseren.

Het grote en stijgende aandeel leerlingen in het buitengewoon onderwijs en de stijging van het aantal leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het gewoon onderwijs zetten het onderwijs onder stevige druk. Dit brengt een aantal uitdagingen met zich mee waardoor ook het leerrecht van veel kinderen en jongeren niet gewaarborgd is.

Er worden in de analyse ook een aantal zaken aangehaald die wijzen op een **gebrek aan gelijke onderwijskansen**. Zo is er een oververtegenwoordiging van kansarme leerlingen in het buitengewoon onderwijs. Er wordt verwezen naar het verschil in socio-economische en culturele achtergrondkenmerken van leerlingen die een verslag voor type 2 of type 9 ontvangen. Het is goed dat ook de problematiek van hoge afwezigheidscijfers, leerlingen die langdurig thuiszitten en meer (definitieve) uitsluitingen wordt aangehaald, maar cijfers over de **ongekwalificeerde uitstroom** van jongeren ontbreken. Dit is van belang want die cijfers tonen aan dat ondanks de grote inspanningen vandaag en in het verleden het huidige onderwijssysteem er niet in slaagt om sociale mobiliteit echt te realiseren. Het is noodzakelijk om de relatie tussen ongekwalificeerde uitstroom en kenmerken van kinderen en jongeren (o.a. SES, herkomst, jongeren in de jeugdhulp) blijvend te monitoren met het oog op het identificeren van drempels. Voor de raad wordt het **gebrek aan gelijke onderwijskansen** in de probleemstelling best ook **expliciet benoemd** en verder gestaafd met onderzoek.

Schooluitval wordt terecht benoemd in de probleemstelling. In het kader van inclusie is het belangrijk hieraan voldoende aandacht te besteden. De raad verwijst naar de bevindingen uit het rapport van het Kinderrechtencommissariaat over thuiszitters¹¹. Vandaag worden ook zeer jonge kinderen al uitgesloten. Ook het feit dat een aantal specifieke groepen het moeilijker hebben om hun leerrechten te realiseren zoals **kinderen en jongeren in de jeugdhulp**, in het bijzonder zij die **in geslotenheid** verblijven, wordt best benoemd in een probleemstelling¹².

- De raad volgt de analyse die in de probleemstelling wordt gemaakt. Het grote en stijgende aandeel leerlingen in het buitengewoon onderwijs en de stijging van het aantal leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het gewoon onderwijs zetten het onderwijs onder stevige druk. Dit brengt een aantal uitdagingen met zich mee waardoor ook het leerrecht van veel kinderen en jongeren niet gewaarborgd is.
- Benoem gebrek aan gelijke onderwijskansen expliciet in de probleemstelling en schenk aandacht aan de ongekwalificeerde uitstroom.
- Trek de analyse over ongelijkheid en kansarmoede door in de visie en het tijdspad.

3.2 Integreer het welzijns perspectief

De raad vraagt om **het welzijns perspectief van kinderen, jongeren en gezinnen sterker uit te werken in de probleemstelling**.

De probleemstelling focust vooral op systeemdruk binnen het onderwijs. Er wordt **onvoldoende benoemd wat uitsluiting betekent voor het welbevinden van kinderen en jongeren en voor gezinnen**. Wat het betekent voor de leer- en ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren? **Welke impact heeft een gebrek aan inclusie in onderwijs op gezinnen?** Kinderen en jongeren die intensievere zorg en ondersteuning nodig hebben, beïnvloeden bijvoorbeeld ook de tewerkstelling van ouders, school- en vrije tijd van broers en zussen, mentale veerkracht, gezinsinkomen, financiële draagkracht en mobiliteit en organisatie thuis.

De consultatienota verwijst ook naar een terugloop in ouderlijke verantwoordelijkheid en het niet steeds gebruiken van het Nederlands door ouders als factoren die de druk op scholen versterkt (p.11), maar in de visie worden er geen pistes aangereikt om het probleem tegemoet te treden. Ouders en gezinnen in kwetsbare situaties hebben soms ondersteuning nodig om hun rol op te nemen zodat ze kunnen ingaan op schoolse verwachtingen en de leerkansen van hun kinderen verhogen. Sommige lokale besturen of lokale actoren/netwerken zetten hierop wel in, maar er blijft op veel plaatsen een gebrek aan ondersteuning. De initiatieven zijn niet dekkend over gans Vlaanderen en er bestaat te weinig continuïteit. Deze vaststellingen zouden ook een plaats moeten krijgen in de probleemstelling.

¹¹ Kinderrechtencommissariaat (26 september 2025). [Thuiszitters uit de schaduw](#).

¹² Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties. [Jaarverslag 2024. Recht op onderwijs uitgelicht](#).

Werk het welzijns perspectief van kinderen, jongeren en gezinnen nog sterker uit in de probleemstelling.

- Benoem wat uitsluiting betekent voor het welbevinden van kinderen en jongeren en welke impact een gebrek aan inclusie in onderwijs heeft op gezinnen.
- Benoem in de probleemstelling dat het ondersteuningsbeleid voor gezinnen niet dekkend is over Vlaanderen en dat er te weinig continuïteit bestaat.

3.3 Geef aandacht aan de startpositie en transitiemomenten

Voor het realiseren van gelijke onderwijskansen is het belangrijk om ook aandacht te schenken aan **wat voorafgaat aan de schoolse loopbaan van kinderen**. Er zijn al heel wat goede praktijken van inclusieve kinderopvang voor kinderen met complexe en intensieve ondersteuningsnoden, maar het blijft beperkt en vaak duurder. Tegelijk stellen we ook sociale ongelijkheid vast in het gebruik van kinderopvang, met als gevolg dat kinderen uit middenklassengezinnen - die vaker gebruik maken van kinderopvang - beter voorbereid aan hun schoolloopbaan starten¹³.

Het realiseren van inclusief onderwijs begint bij het werken aan gelijke kansen voor de start van de schoolloopbaan. De raad vraagt om dit niet alleen in de probleemstelling te benoemen, maar om **preventieve gezinsondersteuning, kinderopvang en de doorgaande lijn ook mee te nemen in een brede visie en oplossingen in de evolutie naar scholen voor iedereen**. Structurele samenwerking tussen sectoren (kinderopvang, onderwijs, buitenschoolse opvang, welzijn) kan via multidisciplinaire teams en gedeelde beleidskeuzes op middellange en lange termijn worden gestimuleerd. Er bestaan al mooie voorbeelden van een structurele samenwerking tussen (inclusieve) kinderopvang en scholen waar beide basisvoorzieningen elkaar kunnen versterken. Vroegtijdige ondersteuning kan later veel problemen voorkomen.

3.3.1 Preventieve gezinsondersteuning

Een brede systeembenadering begint bij preventieve ondersteuning van gezinnen. Preventieve gezinsondersteuning beoogt bij te dragen aan het creëren van een positieve, rijke en inclusieve leefomgeving voor kinderen en jongeren door kinderen, jongeren en gezinnen te ondersteunen en kansen te geven¹⁴.

In de conceptnota 'De jeugdhulp van morgen' (17 oktober 2025) kondigde de Vlaamse minister van Welzijn aan dat ze wil inzetten op *een krachtig preventiebeleid dat het welzijn van kinderen en jongeren bevordert door vroegtijdig in te spelen op hun behoeften. Dit zorgt ervoor dat ontwikkelings- en welzijnsproblemen tijdig worden gesignaleerd en aangepakt. **We stimuleren de samenwerking***

¹³ Centrum voor pedagogische studies naar opvang en onderwijs van het jonge kind, Universiteit Gent, Vakgroep sociaal werk en sociale pedagogiek (2026) *Kennisnota. Een doorgaande lijn tussen opvang en school*, p. 5.

¹⁴ Vlaamse Raad WVG (17 december 2025) *Advies over de conceptnota 'De jeugdhulp van morgen'*

met partners in de basiszorg en in andere essentiële levensdomeinen, zoals onderwijs, welzijn, vrije tijd, huisvesting en werk, om de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren te vergroten.

Door proactief in te zetten op veerkracht en tijdige ondersteuning willen we **escalatie van problemen voorkomen** en een **gezonde, veilige omgeving creëren waarin kinderen en jongeren zich optimaal kunnen ontwikkelen**, zelfs wanneer er al sprake is van een (ernstige) problematiek.

Om dit te realiseren zal er extra ingezet worden op de versterking van de **netwerken Huizen van het Kind**. Deze netwerken en de andere actoren in de preventieve gezinsondersteuning kunnen volgens de raad ook in beeld komen bij het uitbouwen van een structurele samenwerking tussen onderwijs en zorg en welzijn.

3.3.2 Kinderopvang

Voorschoolse voorzieningen van hoge kwaliteit worden steeds vaker erkend als essentieel voor de verdere ontwikkeling van jonge kinderen¹⁵.

Onderzoek toont aan dat *kinderopvang ook ongelijkheid in de samenleving tegengaat en bijdraagt aan de bestrijding van armoede*¹⁶. *Er is echter een duidelijke sociale kloof tussen gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang [...]. Gezinnen die gebruik maken van formele kinderopvang hebben een sterkere socio-economische positie. Het aantal kinderen dat in kansarmoede opgroeit, is vier keer zo groot onder zij die niet naar de kinderopvang gaan (26,3%) dan onder de kinderen die wel naar de formele kinderopvang gaan (6,5%)*¹⁷.

Bijgevolg zullen kinderen uit gezinnen met een sterkere socio-economische positie vaak ook beter voorbereid aan hun schoolloopbaan starten. Met het oog op de ambitie van inclusief onderwijs in 2040 benadrukt de raad het belang van het **verder versterken van de kinderopvang als inclusieve en kwalitatieve basisvoorziening**. Als scholen multidisciplinaire teams uitbouwen, is het waardevol om ook (inclusieve) kinderopvang te betrekken.

3.3.3 Doorgaande lijn

Vlaanderen heeft vandaag een historisch gegroeid gesplitst systeem voor opvang en onderwijs voor kinderen van 0 tot 6 jaar. Onderzoek toont aan dat dit extra transitie-moment tussen kinderopvang en kleuteronderwijs voor sommige kinderen niet evident is en tot onnodige drempels kan leiden. Zorg en leren voor kinderen op deze leeftijd zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden.

¹⁵ Centrum voor pedagogische studies naar opvang en onderwijs van het jonge kind, Universiteit Gent, Vakgroep sociaal werk en sociale pedagogiek (2026) *Kennisnota. Een doorgaande lijn tussen opvang en school*, p. 4.

¹⁶ Vandenbroeck M, Lenaerts K, Beblavý M. (January 2018) *Benefits of early childhood education and care and the conditions for obtaining them*. EENEE Analytical Reports.

¹⁷ Kathy Goffin K., Valsamis D., Carpentier M., Faes K. en Verhaeghe N. (21 juni 2023) *Onderzoek naar kinderopvang voor baby's en peuters en tewerkstelling in Vlaanderen*. Eindrapport.

Het gesplitste systeem draagt bij aan ongelijke startposities in het onderwijs. Kinderen van middenklasse gezinnen, die vaker gebruik maken van kinderopvang, starten beter voorbereid aan hun schoolloopbaan¹⁸.

Vertrekkend vanuit het ontwikkelingsperspectief van het jonge kind is het logischer om zorg en leren samen aan te bieden en extra drempels te vermijden. *Een holistische benadering van zorg, leren en spelen biedt samen met het versterken van de (inter)professionele samenwerking en de betrokkenheid van ouders een kader voor een geïntegreerd en kwaliteitsvol aanbod van opvang en onderwijs. Het draagt bij tot de ontwikkeling, het leren en het welbevinden van kinderen, een betere ondersteuning van gezinnen en de professionaliteit en jobtevredenheid van de betrokken personeelsleden*¹⁹.

Tot eind 2024 verkenden 12 pioniers de doorgaande (ontwikkelings)lijn voor alle kinderen van 0 tot 6 jaar waarbij drie sectoren de kinderopvang van baby's en peuters, kleuteronderwijs en buitenschoolse opvang en activiteiten waren betrokken. Het eindrapport Doorgaande lijn dat in april 2025 werd gepubliceerd, geeft aan dat er nu *duidelijke beleidskeuzes van de Vlaamse Overheid nodig zijn om te evolueren naar een Doorgaande Lijn [...] Groeien naar een geïntegreerde samenwerking van kinderopvang, buitenschoolse opvang en onderwijs vraagt een systeembeweging. De uitwerking van de voorgestelde adviezen situeert zich op middellange of lange termijn, maar er zijn nu al mogelijkheden om, met het langetermijnperspectief voor ogen, op korte termijn vooruitgang te boeken.*

3.3.4 Transitie tijdens de schoolloopbaan en naar volwassenheid

Niet alleen de overgang van kinderopvang naar het kleuteronderwijs vormt soms een extra drempel, ook andere transitie momenten tijdens de schoolloopbaan of van de school naar de arbeidswereld kunnen – in het bijzonder voor kinderen en jongeren met een achtergrond van kwetsbaarheid (mentaal of fysiek, armoedeproblematiek, jongeren in de jeugdhulp...) - een uitdaging zijn. Het Jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan wijdt 1 van de 4 prioriteitenplannen aan 'De weg naar volwassenheid'. De raad riep eerder al op om onderwijs een duidelijk plek te geven in het JKP²⁰.

¹⁸ Centrum voor pedagogische studies naar opvang en onderwijs van het jonge kind, Universiteit Gent, Vakgroep sociaal werk en sociale pedagogiek (2026) *Kennisnota. Een doorgaande lijn tussen opvang en school*, p. 5.

¹⁹ [Eindrapport Doorgaande Lijn](#). April 2025

²⁰ Vlaamse Raad WVG, [Advies Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan](#) (4 september 2025)

Gelijke kansen beginnen vóór de schoolloopbaan. Geef aandacht aan de startpositie én aan overgangsmomenten.

- Benoem in de probleemstelling de beperkte en vaak duurdere inclusieve kinderopvang en sociale ongelijkheid in gebruik van kinderopvang. Ook drempels bij overgangsmomenten in de schoolloopbaan belemmeren gelijke ontwikkelingskansen.
- Stimuleer structurele samenwerking tussen sectoren (kinderopvang, onderwijs, buitenschoolse opvang, welzijn) via multidisciplinaire teams en gedeelde beleidskeuzes op middellange en lange termijn.
- Breng de netwerken Huizen van het Kind en de andere actoren in de preventieve gezinsondersteuning in beeld bij het uitbouwen van een structurele samenwerking tussen onderwijs en 'zorg en welzijn'.
- Versterk de kinderopvang als inclusieve en kwalitatieve basisvoorziening.
- Neem de lessen uit de projecten 'doorgaande lijn' mee en onderzoek hoe we verder kunnen groeien naar een geïntegreerde samenwerking van kinderopvang, buitenschoolse opvang en onderwijs. Ook dit vraagt een systeembeweging.
- Breng ook andere transitiemomenten tijdens de schoolloopbaan of van de school naar de arbeidswereld in beeld.

4. Scholen voor iedereen in 2040: Noodzakelijke accenten

In dit hoofdstuk kiest de raad ervoor om nog enkele belangrijke aspecten van de visie voor 2040 te belichten.

4.1 Onverkort inschrijvingsrecht

De raad onderschrijft het standpunt van Ouders voor Inclusie dat het inschrijvingsrecht onverkort moet gelden voor alle leerlingen. Er mogen geen groepen kinderen overblijven die geen school vinden of slechts deeltijds welkom zijn. Ook uitsluitingsmechanismen zoals weigering of ontbinding van inschrijving, schorsing of opgelegde deeltijdse trajecten moeten verdwijnen. Inclusie verdraagt geen achterdeuren naar exclusie.

- In scholen voor iedereen geldt een onverkort inschrijvingsrecht.

4.2 Brede basiszorg als fundament

De raad vraagt om in de visie nog meer aandacht te schenken aan het versterken van een **brede basiszorg op school die vertrekt vanuit een warm schoolklimaat dat inzet op verbinding, vertrouwen en toegewijde relaties**. Een schoolklimaat **dat krachtgericht werkt, kansrijk en traumasensitief is**, en voor alle kinderen en jongeren een verschil kan maken. De raad verwijst naar het standpunt de kinderrechtencoalitie dat beschrijft hoe het werken aan een warm en verbindend schoolklimaat een dam tegen schooluitval kan vormen²¹ en naar de adviezen van de Vlaamse Scholierenkoepel en van de Vlaamse Onderwijsraad hierover.

- **Evidence informed en inclusieve leeromgeving:** Evidence informed werken moet breed gaan. Niet enkel evidence over een kennisrijk curriculum en sterke didactiek is belangrijk, ook rond thema's als sociale ongelijkheid, taalverwerving, cultuur-sensitiviteit, trauma-sensitiviteit, omgaan met moeilijk (begrijpbaar) gedrag, en zo meer, moet er meer evidence informed gewerkt worden.
- **Rustig, warm en verbindend klas- en schoolklimaat.** De school moet voor alle leerlingen een veilige plek zijn. Rust en structuur maken daar zeker deel van uit, maar ook verbinding is een belangrijk element. Een verbindende school is een school waar alle leerlingen en ouders zich welkom voelen, een school waarin ze zich kunnen herkennen. De raad merkt op dat we in het tijdspad op pagina 16 wel de verwijzing naar een rustig en verbindend

²¹ Kinderrechtencoalitie (December 2024). [Standpunt De schooluitvalstrik. Een brede blik op de preventie van schooluitval en ongekwalificeerde uitstroom](#), pp. 21-22

schoolklimaat terugvinden. De raad vraagt om het woordje 'verbindend' ook toe te voegen op pagina 1 en 12.

- **Aandacht voor welbevinden en hoge verwachtingen voor alle leerlingen.** De raad is tevreden met de aandacht voor welbevinden in de visie. Het is ook goed dat het inzetten op 'hoge verwachtingen voor **alle** leerlingen' expliciet benoemd wordt, mits voldoende ondersteuning en aandacht voor de noden en mogelijkheden van leerlingen. In een warm en verbindend schoolklimaat stellen de leerkrachten 'hoge verwachtingen aan alle leerlingen' en laten ze hen niet los ook wanneer het moeilijker gaat²². Leerkrachten kunnen er, wanneer nodig, op ondersteuning rekenen om leerlingen te helpen om de hoge verwachtingen waar te maken en hun leerkansen te grijpen.

Elke school moet werken aan een gedragen visie op inclusie en een inclusieve schoolcultuur. Een goed uitgewerkte brede basiszorg op school, met bijkomende ondersteuning voor kinderen en jongeren die dat nodig hebben, vormt hiervan de kern. Veel leerlingen ontvangen vandaag buitenschoolse hulp (al dan niet doorverwezen door het CLB). Deze (buiten)schoolse hulpverlening is erg toegankelijk voor kinderen met een kwetsbare positie (kansarmoede met en zonder migratieachtergrond)²³. Een brede basiszorg op school is dus erg belangrijk met het oog op gelijke kansen.

- Versterk de brede basiszorg vanuit een warm en verbindend schoolklimaat.

4.3 Professionalisering

Het is positief dat er wordt aangegeven dat Vlaanderen zal investeren in de professionalisering van het onderwijspersoneel in functie van inclusief onderwijs. Het is belangrijk dat hiervoor voldoende tijd en ruimte wordt voorzien.

- Het belang van de lerarenopleiding in de professionalisering mag nog meer benadrukt worden. Het is een noodzakelijke stap die in het tijdpad pas in de overgangsfase (tweede legislatuur) is voorzien. Dit moet al eerder in het traject worden opgestart.
- Naast de aanpassingen van de lerarenopleiding zal een permanente professionalisering van al het onderwijspersoneel met betrekking tot inclusie en diversiteit nodig zijn én een goede begeleiding tijdens de transitie naar scholen voor iedereen.
- De raad benadrukt dat professionaliseren in het kader van inclusie, naast het werken aan een krachtige leeromgeving, ook gaat over inzichten en vaardigheden rond kansarmoede, sociale ongelijkheid, het creëren van een warm en verbindend klas- en schoolklimaat,

²² Kinderrechtencommissariaat (26 september 2025). *Thuiszitters uit de schaduw*, p. 50

²³ Verschueren K., Struyf E., Vervoort E., Bodvin K., De Haene L., *Buitenschoolse hulp en zorg op school: succes verzekerd?* (2016) Garant Uitgevers.

welbevinden, omgaan met moeilijk (begrijpbaar) gedrag, vorming over traumasensitiviteit en hoge verwachtingen, en zo meer. Dit mag meer benadrukt worden in de visie.

- Professionaliseren betekent ook leren inschatten wanneer er bijgeschakeld moet worden. Het spreekt voor zich dat er dan voldoende ondersteuning voorhanden moet zijn (cfr. multidisciplinaire teams).
- Het uitbouwen van een volwaardig en duurzaam partnerschap met ouders is een professionele opdracht en moet onderdeel zijn van professionalisering van onderwijspersoneel (o.a. inzicht in het belang van een goed partnerschap, actief luisteren, medebeslissingsrecht van ouders respecteren...).
- Zorg- en welzijnsactoren kunnen een rol spelen in de professionalisering van onderwijspersoneel in functie van inclusie. Binnen een structurele samenwerking tussen onderwijs en zorg en welzijn kan meer ingezet worden op expertisedeling. De raad merkt wel op dat voor het organiseren van expertisedeling ook de nodige middelen moeten beschikbaar zijn (zie ook 5. Budgettair kader).

Professionalisering speelt een cruciale rol spelen in de evolutie naar 'scholen voor iedereen'

- Start tijdig met de aanpassing van de lerarenopleiding inzake inclusie.
- Professionaliseren in het kader van inclusie, betekent ook werken aan inzichten en vaardigheden rond sociale ongelijkheid, omgaan met moeilijk (begrijpbaar) gedrag, volwaardig partnerschap met ouders, en zo meer. Het betekent ook leren wanneer bijgeschakelen nodig is.
- Binnen een structurele samenwerking tussen onderwijs en zorg- en welzijnsactoren kan meer ingezet worden op expertisedeling.

4.4 Loskomen van de tweedeling

De geformuleerde visie doet een voorafname op het behoud van twee systemen naast elkaar door ze te blijven benoemen: gewoon en (beperkt) buitengewoon onderwijs.

Het lijkt de raad meer aangewezen om **los te komen van de bestaande tweedeling in onderwijssysteem** door de **termen 'gewoon' en 'buitengewoon' aanbod niet te gebruiken in de visie**. Idealiter zou een visie over de evolutie naar scholen voor iedereen vertrekken van een onbeschreven blad. Een visie moet ons toelaten het onderwijs te dromen zonder de huidige organisatorische vraagstukken meteen ook op de tekentafel te moeten leggen.

Zo kunnen de pioniersscholen vrij experimenteren met het organisatorische vraagstuk waarbij ze **het kind en de jongere centraal** stellen. **Wat hebben zij nodig om hun leerrecht uit te oefenen? Welke ontwikkelingskansen moeten we voorzien? Hoe kan dat best ondersteund worden en door wie?** Ook aan kinderen en jongeren met complexe en intensieve ondersteuningsnoden moeten scholen de juiste ondersteuning op maat kunnen bieden. De vraag of dit op

één campus kan of moet, is daarbij niet doorslaggevend. Er zal altijd **differentiatie** nodig zijn maar die **moet voortvloeien uit de noden en het welzijn van het kind en zijn context (niet uit organisatorische keuzes)**. Het is in de eerste plaats aan de pioniersscholen om dit te verkennen, maar er zal ook nadien **voldoende flexibiliteit** moeten blijven bestaan op vlak van organisatie omdat elke school en elke schoolpopulatie zijn eigenheid heeft.

In de visie leest de raad ook dat er nog **een 'beperkt' aanbod buitengewoon onderwijs** (p.13) zal zijn voor leerlingen die hier nood aan hebben. Het is nog niet duidelijk welke criteria of voorwaarden zullen bepalen wie hier recht op heeft.

- De raad stelt voor om het woord 'beperkt' niet te gebruiken in de visie, maar meteen aan te geven dat het zal gaan om het **garanderen van een voldoende en passend aanbod voor wie dat nodig heeft**, zonder vooraf opgelegde beperkingen.
- De raad stelt voor om de formulering te hernemen die in de consultatienota op pagina 11 staat: "Voor leerlingen met complexe en intensieve ondersteuningsnoden een ~~buitengewoon~~ aanbod garanderen in een meer inclusieve context (campusscholen)". Ook hier kan het woord 'buitengewoon' geschrapt worden.
- De raad vraagt ook om te verduidelijken wat er wordt bedoeld met 'leerlingen met complexe en intensieve ondersteuningsnoden'. Welke criteria zullen bepalen of kinderen en jongeren onder deze categorie vallen?

De raad staat achter de keuze voor een **uniform doelenkader**, mits voldoende, en indien nodig ook tijdelijke, intensievere begeleiding wordt voorzien zonder dit te beperken tot de complexe problematieken. Het is daarbij evident dat voor bepaalde leerlingen doelstellingen op maat nodig zullen blijven (vb. huidige type 2).

- De raad stelt voor de termen 'gewoon aanbod' en 'buitengewoon aanbod' niet te gebruiken in de visie voor 2040. Zo gebeuren er geen organisatorische voorafnames en kunnen de pioniersscholen de noden van kinderen en jongeren centraal zetten.
- Differentiatie zal nog steeds nodig zijn maar die moet voortvloeien uit de noden en het welzijn van het kind en zijn context (en niet uit organisatorische keuzes).
- De raad verkiest het gebruik van de formulering **we garanderen een voldoende en passend aanbod voor wie dat nodig heeft**, boven *we voorzien van een 'beperkt' aanbod buitengewoon onderwijs*.

4.5 Het nieuwe ondersteuningsmodel

4.5.1 Multidisciplinaire teams en regionale expertisecentra

In deze visie voor 2040 wordt er veel verwacht van de **multidisciplinaire teams** die de nodige expertise kunnen samenbrengen voor effectieve begeleiding van leerlingen en klasgroepen in de school. Die multidisciplinaire teams kunnen zich op het niveau van een school of boven-schools organiseren (pp.13-14). Het schoolteam zal de ondersteuning prioriteren volgens de noden.

De raad vindt het een goede zaak dat er geen aanvraagprocedure voor ondersteuning meer nodig zal zijn voor leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum volgen. De raad vraagt wel om meer te benadrukken dat dit nauw samenhangt met het **versterken van een brede basiszorg** die vertrekt vanuit een warm schoolklimaat dat inzet op verbinding, en dat **voor álle kinderen en jongeren een verschil kan maken** (zie ook 4.2 Brede basiszorg als fundament).

De raad is bezorgd dat de druk op scholen om voldoende ondersteuning te voorzien groot zal zijn. Het is niet wenselijk dat er tussen scholen en regio's een té grote variatie ontstaat in de mate waarin kinderen en jongeren ondersteuning krijgen voor gelijke noden. Dit moet worden bewaakt met een sterk professionaliseringskader en gedegen monitoring.

De raad ziet een meerwaarde in een nauwere samenwerking tussen deze verschillende expertises (bijzonder onderwijs, CLB's, leersteuncentra, PBD's, zorg- en welzijnsactoren, ...) en van meer betrokkenheid bij de klasvloer. Scholen, CLB's en welzijns- en zorgactoren hebben geregeld nood om rond specifieke 'cases' informatie uit te wisselen. In 'scholen voor iedereen' zal deze vorm van samenwerking door de multidisciplinaire teams gefaciliteerd worden en een meer structureel en duurzaam karakter krijgen.

De raad benadrukt dat ouders daadwerkelijk de regie moeten kunnen houden over het schooltraject van hun kind en steunt het standpunt van ouders voor inclusie dat ouders actief betrokken worden in de samenstelling van het multidisciplinair team rond hun kind, waarbij zij hun ervaringsdeskundigheid op gelijkwaardige basis kunnen inbrengen. Er is ook nood aan een onafhankelijke instantie die ouders actief beluistert en mee waakt over het schooltraject van hun kind, in lijn met de richting die zij voor ogen hebben²⁴.

De raad acht het niet realistisch dat welzijns- en zorgpartners – in het bijzonder voor de huidige kleine types – steeds op elke school aanwezig zijn. De raad denkt daarom dat **een getrappt model van regionale expertisenetwerken en multidisciplinaire teams in scholen het meest aangevoelen systeem** zal zijn. Zo'n getrappt model vermijdt ook dat expertise van de andere partners in het team te veel versnipperd raakt. De raad vraagt om de bestaande expertise te borgen en verder te ontwikkelen. Het spreekt voor zich dat hier bewaakt moet worden dat er geen veelheid aan (nieuwe) overleg- of overbodige tussenstructuren ontstaan.

Ook de betaalbaarheid van het systeem blijft voor de raad een punt van bezorgdheid. Het lijkt niet mogelijk dat elke school alle apparatuur en hulpmiddelen steeds beschikbaar heeft.

²⁴ [De standpuntennota van Ouders voor inclusie](#). Scholen voor iedereen = geen enkel kind of ouder aan de zijlijn.

- De raad vindt het goed dat er geen aanvraagprocedure voor ondersteuning in het gemeenschappelijk curriculum meer nodig zal zijn, maar vraagt om de samenhang met het versterken van de brede basiszorg meer te benadrukken.
- Er mag geen te grote variatie tussen scholen en regio's ontstaan in de mate waarin kinderen en jongeren ondersteuning krijgen voor gelijke noden.
- De raad ziet een meerwaarde in een nauwere samenwerking tussen deze verschillende expertises in multidisciplinaire teams.
- Een getrapt model van regionale expertisenetwerken en multidisciplinaire teams in scholen lijkt het meest aangewezen.

4.5.2 Plaats en rol van de CLB's

In de visie is de plaats en de rol van het CLB nog zeer onduidelijk: een deel van de taken zou worden ondergebracht in de multidisciplinaire teams. De raad vraagt om dit te verhelderen.

Voor de raad is het daarbij van belang dat de vandaag bestaande expertise geborgd wordt en dat een aantal rollen die het CLB vandaag opneemt, behouden én versterkt worden:

- **de onafhankelijke rol moet versterkt worden.** De CLB's ondersteunen vandaag naast de school, ook leerlingen én ouders. Ze hebben een signaalfunctie die hen toelaat om vanuit een onafhankelijke positie met scholen in overleg te gaan. De nauwere samenwerking in scholen voor iedereen mag deze onafhankelijkheid niet in het gedrang brengen.
- CLB's nemen vandaag in het onderwijs ook **een draaischijffunctie op naar de externe hulpverlening**. Binnen een inclusief onderwijssysteem verwacht de raad dat het uitbouwen van **deze functie nog belangrijker wordt**.
 - Een goede kennis van de sociale kaart en goede contacten met netwerken in welzijn en zorg (zoals bijvoorbeeld de Huizen van het Kind of de eerstelijnszones) zijn daarbij essentieel.
 - De raad verwacht ook dat CLB's kinderen of jongeren met een begeleidings- of ondersteuningsvraag niet louter door verwijzen naar welzijns- of zorgpartners, maar **het onderwijstraject van het kind of de jongere vasthouden** en samen met de partners in het multidisciplinaire team opvolgen op casusniveau.
 - Deze draaischijffunctie is faciliterend van aard en helpt de brug te maken naar zorg en welzijn. Het is niet de bedoeling om een nieuwe toegangspoort naar zorg en welzijn te installeren.

- De raad vraagt om de rol en positie van de CLB's binnen scholen voor iedereen te verduidelijken.
- Om scholen beter te ondersteunen moeten de onafhankelijke rol (signaalfunctie) en de draaischijffunctie naar zorg- en welzijnsactoren in het nieuwe ondersteuningsmodel behouden én versterkt worden.

4.5.3 Structurele betrokkenheid van zorg- en welzijnspartners

De raad is van mening dat ook zorg- en welzijnspartners **op structurele basis** betrokken moeten worden bij de multidisciplinaire teams. Hun aanwezigheid kan ondersteunend zijn voor kinderen en jongeren zodat ze hun leer- en ontwikkelingskansen kunnen grijpen en voor leerkrachten zodat zij zich kunnen focussen op het lesgeven. Daarnaast zijn er heel wat mogelijkheden om samen met scholen aan de slag te gaan om de onderliggende oorzaken die het leerrecht belemmeren aan te pakken. **Zorg en welzijn zijn daarom noodzakelijke partners in dit verhaal.**

In de samenwerking tussen onderwijs- en zorg- en welzijnspartners zal het interprofessionele leren een belangrijke meerwaarde zijn. Er moet worden verkend op welke manier dat kan worden ingevuld. Zorg- en welzijnspartners spelen een rol het hele continuüm van preventie tot zeer specifieke en intensieve zorgondersteuning. Afhankelijk van de noden van de school, de klas, het kind of de jongere moet worden bepaald welke zorg- en welzijnspartners het meest geschikt zijn om een antwoord te bieden op de ondersteuningsvraag.

Zorg- en welzijnspartners kunnen binnen het schoolsysteem op verschillende niveaus betrokken worden:

- **een school- en klasgerichte, eerder preventief-ondersteunde rol**

Zorg- en welzijnsactoren kunnen bijdragen in het ondersteunen van de brede basiszorg. Sommige welzijnsorganisaties zetten vanuit hun opdracht expliciet in op het versterken en professionaliseren van scholen op het gebied van gelijke kansen en het welbevinden van kinderen, zoals onderwijsopbouwwerk van Samenlevingsopbouw, burgfigurenwerkingen, armoedeorganisaties enz. Daarnaast kan er ook worden samengewerkt, met jeugdhulpactoren, VAPH-actoren, zorgactoren (vb. CAR) en zo meer, om de drempels naar leer- en ontwikkelingskansen weg te werken.

Scholen versterken er hun zorg- en welzijnsexpertise door. Maar ook omgekeerd kan interprofessioneel leren het zorg- en welzijnsveld versterken. De samenwerking in multidisciplinaire teams geeft zorg- en welzijnspartners een bredere kennis van methodieken die scholen gebruiken en ze kunnen erdoor meer zicht krijgen op mogelijke drempels naar de zorg- en welzijnsorganisaties (scholen als vindplaats voor zorg- en ondersteuningsnoden).

- **een casusgerichte, meer zorg-ondersteunende rol.**

Deze vorm van ondersteuning moet niet enkel beschikbaar zijn voor kinderen en jongeren met een ernstige meervoudige problematiek. Ook kinderen met specifieke noden kunnen (soms tijdelijk, waar nodig en zo lang als nodig) nood hebben aan een bijzonder traject om een aantal zaken

intensief te leren. De raad is immers van mening dat zorg en welzijn al in beeld moeten komen voordat een problematiek heel complex wordt. Op pagina 25) lezen we bijvoorbeeld “[...] Zo wordt een structurele samenwerking tussen onderwijs en welzijnspartners vormgegeven en geleidelijk uitgerold voor de realisatie van een combinatie van onderwijs en zorg en ondersteuning voor leerlingen voor wie dat nodig is, in het bijzonder voor leerlingen met complexe en intensieve ondersteuningsnoden.” De raad stelt voor om *in het bijzonder voor leerlingen met complexe en intensieve ondersteuningsnoden*, te schrappen.

- Zorg- en welzijnsactoren moeten structureel deel uitmaken van het nieuwe ondersteuningsmodel.
- Zorg- en welzijnspartners spelen een rol in hele continuüm van preventie tot zeer specifieke en intensieve zorgondersteuning. Ze kunnen individuele leerlingen en leerkrachten ondersteunen, maar ze kunnen ook samen met de scholen aan de slag gaan om onderliggende oorzaken die het leerrecht en de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren belemmeren aan te pakken.
- Afhankelijk van de noden van de school, de klas, het kind of de jongere moet worden bepaald welke zorg- en welzijnspartners het meest geschikt zijn om een antwoord te bieden op de ondersteuningsvraag.

5. Budgettaire kader, monitoring en evaluatie

5.1 Budgettaire kader

De consultatienota besteedt nog weinig aandacht aan het budgettaire kader voor de evolutie naar scholen voor iedereen. We lezen wel dat de Vlaamse Regering met deze systeemverandering ook de efficiëntie en effectiviteit van de investeringen in onderwijs wil vergroten. Dit is een belangrijke doelstelling. Toch betwijfelt de raad of de voorgestelde hervorming enkel met efficiëntiewinsten kan gerealiseerd worden.

De raad vraagt om **correcte budgettaire inschattingen te maken en voldoende middelen te voorzien voor een succesvolle evolutie naar scholen voor iedereen**. Dit moet ook gemonitord en geëvalueerd worden.

Het is goed dat in de consultatienota benoemd wordt dat er een doeltreffend financieringsmechanisme voor scholen moet zijn en dat omkadering voor de organisatie van de multidisciplinaire teams wordt voorzien. Het doel moet zijn om sterke multidisciplinaire teams op schoolniveau te realiseren, zónder de noodzakelijke expertise rondom de scholen te verliezen. Dat zal een financiële kost met zich meebrengen.

De raad vraagt daarbij om de school- en leerlingenkenmerken, die in rekening gebracht worden voor de financiële omkadering, op een voldoende intersectionele en breed inclusieve basis te bepalen.

Tegelijk merkt de raad op dat het financieringsvraagstuk van scholen voor iedereen breder is dan de multidisciplinaire teams alleen. In de systeemverandering die nodig is om kwaliteitsvol en inclusief onderwijs te realiseren, zijn ook externe partners betrokken. **Alle actoren die bijkomende engagementen opnemen in de evolutie naar scholen voor iedereen moeten in de budgettaire inschattingen worden gevat.** Zo zal, onder andere, de gewenste structurele samenwerking tussen onderwijs en zorg en welzijn een financiële impact hebben op zorg- en welzijnsorganisaties. Zich volgens dit nieuwe ondersteuningsmodel organiseren, vraagt aanpassingen op vlak van de inhoudelijke werking, de samenwerking met het personeel, de mobiliteit, infrastructuur en de organisatie. De raad wijst er nogmaals op dat ook de zorg- en welzijnssectoren momenteel met personeelstekorten en wachtlijsten kampen. Het is noodzakelijk dat die impact goed wordt onderzocht en dat er een zorgvuldig traject wordt gelopen.

Om daadwerkelijk inclusief te werken, is het belangrijk dat er voldoende flexibiliteit bestaat in de besteding van de toegekende middelen. Scholen moeten zelf kunnen beslissen waar budgetten worden ingezet in functie van de specifieke context en de noden van de kinderen en jongeren.

De raad merkt ten slotte nog op dat er aan het realiseren van een inclusieve en toegankelijke infrastructuur en hulpmiddelen in elke school een groot bijkomend kostenplaatje hangt dat moet begroot worden.

Maak correcte budgettaire inschattingen en voorzie voldoende middelen voor een succesvolle evolutie naar scholen voor iedereen.

- Alle actoren die engagementen opnemen in de evolutie naar scholen voor iedereen, moeten gevat worden bij de budgettaire inschattingen.
- Bepaal school- en leerlingenkenmerken, die in rekening gebracht worden voor de financiële omkadering, voldoende intersectioneel en inclusief.
- Garandeer bestedingsflexibiliteit voor scholen in functie van de specifieke context en de noden van kinderen en jongeren.
- Onderzoek de financiële impact van de gewenste structurele samenwerking tussen onderwijs en zorg en welzijn.
- Begroot ook de kosten voor infrastructuur en hulpmiddelen in elke school.

5.2 Monitoring en evaluatie

De Vlaamse Regering zal een onafhankelijke commissie aanstellen met de opdracht om het tijds- pad en de evolutie naar inclusief onderwijs op te volgen via tussentijdse evaluatiemomenten. Zij zullen zich daarbij ook baseren op de resultaten van het onderzoek van de pioniersscholen door een experten panel. Voor de raad is het essentieel dat zowel deze commissie als het experten pa- nel breed worden samengesteld. Verschillende domeinen en verschillende wetenschappelijke perspectieven en disciplines moeten aan bod kunnen komen. De onafhankelijkheid van de com- missie wordt als een cruciale randvoorwaarde gezien en moet expliciet gegarandeerd worden.

De monitoring en evaluatie moet gebeuren aan de hand van internationale kaders zoals VN-Ver- drag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de EU-Kindgarantie.

Een goede monitoring en een gedegen evaluatie, miv. een inschatting van de nodige middelen, zijn essentieel om van de evolutie naar scholen voor iedereen een succesverhaal te maken.

Een goede monitoring en een gedegen evaluatie, miv. een inschatting van de nodige mid- delen, zijn essentieel om van de evolutie naar scholen voor iedereen een succesverhaal te maken.

- Neem de inschatting van de middelen mee in de evaluatie
- Gebruik de internationale kaders (VN-verdragen) bij de monitoring en evaluatie
- Stel de onafhankelijke commissie en het experten panel breed samen

6. Pioniersscholen

Het is goed dat er pioniersscholen aan de slag gaan om de komende jaren in een regelluw kader te evolueren naar scholen voor iedereen. Ook de structurele samenwerking met zorg en welzijn en het flankerend onderwijsbeleid moeten daarbij verder vorm krijgen.

Daarom is het voor de raad belangrijk dat pioniersscholen kunnen experimenteren en pionieren. De raad hoopt dat de inspiratienota werkelijk als een inspirerend en richtinggevend kader, en niet als een dwingend kader, zal worden opgevat.

Om de opdracht van pioniersscholen te verbreden in lijn met voorliggend advies, vraagt de raad om aan onderstaande zin in de consultatienota volgende cursieve passage toe te voegen:

'' Pioniersscholen zullen in hun regio verkennen op welke vlakken samenwerking met andere actoren al dan niet wenselijk of cruciaal is en hoe dit kan vormgegeven worden in een inclusieve leeromgeving ***en aan een omgeving die sterke ontwikkelingskansen biedt aan alle kinderen en jongeren.*** (p. 18)

De raad onderschrijft met betrekking tot de pioniersscholen ook de volgende passage uit het standpunt van Ouders voor Inclusie:

'' Het opzetten van pioniersscholen kan waardevol zijn om te onderzoeken wat werkt en hoe structurele verankering mogelijk is. Tegelijk mag dit niet de indruk wekken dat inclusie nog moet worden uitgevonden. Vandaag zijn er al scholen die inclusie kwaliteitsvol realiseren. Hun expertise moet worden erkend, versterkt en systematisch gedeeld. Scholen met minder ervaring moeten kunnen leren in de praktijk, ondersteund door bestaande goede voorbeelden.

'' Scholen mogen niet wachten tot 2040 om te evolueren naar inclusie. Het gaat niet over een verre toekomst, maar over kinderen die vandaag onderwijs volgen. Inclusie moet nu worden gerealiseerd, in de dagelijkse praktijk van elke school. Daarom vragen wij een sterke en systematische monitoring, met het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap als duidelijke toetssteen en leidraad. Dit kan concreet via een inclusie-audit per school, zodat de voortgang meetbaar, transparant en afdwingbaar wordt.

Het is immers belangrijk dat er ook voldoende aandacht gaat naar scholen die nu niet (of minder) enthousiast op de boot springen. Er moet tijdig actie genomen worden om hen mee te nemen in de evolutie naar scholen voor iedereen. De raad hoopt dat de rapportage over de vooruitgang in de pioniersscholen en de lerende netwerken hierrond voldoende hands-on zullen zijn om scholen aan te moedigen. Het is ook belangrijk te streven naar flexibele modellen met regelruimte zodat op maat gewerkt kan worden van elke school en de instap gemakkelijker wordt.

De raad wijst erop dat ook de participatie van kinderen, jongeren, ouders en gezinnen (scholierenkoepel, lokale participatie...) in het opzet van de pioniersscholen belangrijk is.

Het experten panel met wetenschappelijke experts dat de pioniersscholen zal begeleiden om evidence informed te werken en toe te werken naar het concept van scholen voor iedereen moet breed worden samengesteld. Verschillende wetenschappelijke perspectieven en disciplines moeten aan bod kunnen komen.

De raad vraagt ten slotte om te zorgen voor een diverse selectie van pioniersscholen. Er moet een representatieve mix (vrij, gemeentelijk en gemeenschapsonderwijs; kleuter-, lager en secundair onderwijs; verschillende finaliteiten; stedelijke en landelijke context; kleine en grote scholen) gemaakt worden.

Verbreed de opdracht van pioniersscholen: Laat hen in hun regio actief verkennen met welke actoren samenwerking wenselijk of cruciaal is, en hoe die samenwerking kan bijdragen aan een inclusieve leeromgeving met sterke ontwikkelingskansen voor alle kinderen en jongeren.

- Erken en benut bestaande expertise: Inclusie hoeft niet “uitgevonden” te worden. Bouw voort op scholen die vandaag al kwaliteitsvolle inclusie realiseren en zorg voor systematische kennisdeling en praktijkleren voor minder ervaren scholen.
- Versnel de realisatie van inclusie: Wacht niet tot 2040. Inclusie moet nu in de dagelijkse praktijk van elke school vorm krijgen, met sterke en systematische monitoring op basis van het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap.
- Betrek ook minder enthousiaste scholen: Neem tijdig gerichte acties om scholen die minder snel instappen mee te nemen in het traject, met flexibele modellen en voldoende regelruimte zodat maatwerk mogelijk is en instappen laagdrempeliger wordt.
- Voorzie brede en onafhankelijke wetenschappelijke begeleiding: Stel het experten panel divers en interdisciplinair samen, met gegarandeerde onafhankelijkheid, om pioniersscholen evidence-informed te ondersteunen.
- Zorg voor een diverse selectie van pioniersscholen.